

KONSOLIDACIJA FINANCIJSKIH IZVJEŠTAJA DRUŠTAVA ZA OSIGURANJE

1. DEFINIRANJE KONSOLIDACIJE

U računovodstvenoj i financijskoj teoriji često se koristi pojam konsolidacija. U kontekstu poslovnih kombinacija ili spajanja poduzeća pojam konsolidacija ima nekoliko značenja, a to su:¹

- a) To je jedno od poslovnih spajanja u kojem se formira novo poduzeće koje stječe dva ili više poduzeća koja nakon stjecanja prestaju postojati kao pravni subjekti.
- b) Pod konsolidacijom, u općem smislu, misli se na proces stjecanja i na proces fuzije.
- c) To je proces spajanja financijskih izvještaja matice i podružnice.

Spajanje financijskih izvještaja matice i njezinih podružnica, nazvano procesom konsolidacije financijskih izvještaja, predstavlja konsolidaciju u užem smislu riječi koja je predmet daljnjeg razmatranja.

2. KONSOLIDIRANI FINANCIJSKI IZVJEŠTAJI

Svrha konsolidacije financijskih izvještaja temelji se na potrebama korisnika konsolidiranih financijskih izvještaja. Primarno su to dioničari i vjerovnici matice. Oni su zainteresirani za rezultate poslovanja kao i za financijsku situaciju matice i svih njezinih podružnica kao da se radi o jednom jedinstvenom poduzeću. Pritom se polazi od osnovne pretpostavke da su konsolidirani financijski izvještaji važniji od temeljnih financijskih izvještaja članova skupine koja se konsolidira. Naime, konsolidirani financijski izvještaji neophodni su radi fer prezentiranja situacije kada jedno poduzeće u grupi ima direktnu ili indirektnu kontrolu nad drugim poduzećima.

Kontrola u ovom kontekstu predstavlja snagu ili moć jednog poduzeća da upravlja s financijskom i poslovnom politikom drugih poduzeća. Matica je ono poduzeće koje ima više od 50% vlasništva (više od 50% dionica s pravom glasa) drugih poduzeća.

¹ Beams, A.F., Advanced Accounting, Prentice Hall, New Jersey, 1992., str. 942.

Poduzeća u kojima matica ima više od 50 % vlasništva, te im je tako financijska i poslovna politika pod kontrolom matice, nazivaju se podružnice.²

Jedno poduzeće može steći kontrolu nad drugim poduzećem ili nad više poduzeća i u slijedećim situacijama:³

- a) Kada ima moć nad više od polovine glasačkih prava na temelju sporazuma s drugim ulagačima.
- b) Kada ima moć upravljanja financijskim i poslovnim politikama poduzeća na temelju statuta ili sporazuma.
- c) Kada ima moć imenovanja ili smjene većine članova upravnog odbora ili odgovarajućeg upravljačkog tijela.
- d) Kada ima moć usmjeravanja većine glasova na sastancima upravnog odbora ili odgovarajućeg upravljačkog tijela.

Računovodstvena načela koja se primjenjuju prilikom sastavljanja konsolidiranih financijskih izvještaja u osnovi su ista kao da se radi o sastavljanju temeljnih financijskih izvještaja. Sam proces sastavljanja financijskih izvještaja znači spajanje odvojenih temeljnih financijskih izvještaja koji će na jednom mjestu odraziti financijski položaj i poslovne aktivnosti skupine poduzeća, kao da se radi o istom poduzeću.

Konsolidirani financijski izvještaji pripremaju se onda kada su dva ili više poduzeća povezana matično-podružničkom vezom te djeluju kao jedinstven ekonomski subjekt. Proces konsolidacije financijskih izvještaja posljedica je procesa poslovnih kombinacija ili spajanja poslovnih subjekata.

Proces poslovnih spajanja rezultira dvjema mogućim situacijama:

- a) Neto imovina jednog ili više poslovnih subjekata, koji nestaju kao pravni subjekti, prenosi se na jedan poslovni subjekt koji i poslije poslovnog spajanja ostaje pravni subjekt. To se naziva obično stjecanje neto imovine (fuzija i konsolidacija).
- b) Jedan poslovni subjekt stječe vlasništvo (dionice ili udjele) drugih pravnih subjekata, koji i nakon poslovnog spajanja (stjecanja dionica) ostaju pravni subjekti.

Konsolidacija financijskih izvještaja proizlazi iz druge situacije. U toj situaciji svako poduzeće nakon stjecanja dionica ili udjela u drugom poduzeću zadržava svoju računovodstvenu evidenciju i sastavlja svoje temeljne financijske izvještaje. Poduzeće koje kontrolira druga poduzeća na temelju većinskog udjela u vlasništvu (matica) korisnicima sastavlja i prezentira konsolidirane financijske izvještaje.

² Prema Zakonu o trgovačkim društvima poduzeća koja imaju kontrolu nad drugim poduzećima nazivaju se "vladajuća društva", a poduzeća koja su pod kontrolom nazivaju se "ovisna društva". Vidjeti Zakon o trgovačkim društvima, čl. 475.

³ Međunarodni računovodstveni standardi 2000, HZRFD, Zagreb, 2000., MRS 27., toč. 10.

2.1. Korisnici konsolidiranih financijskih izvještaja

Konsolidirani financijski izvještaji često se definiraju kao "jasna slika ukupnih resursa spojenih subjekata koji su pod kontrolom matičnog poduzeća".⁴ Konsolidirani izvještaji pružaju informacije koje se odnose na aktivnosti i resurse sveukupne skupine kao ekonomskog subjekta.

Korisnike konsolidiranih financijskih izvještaja možemo podijeliti u sljedeće tri skupine:⁵

- a) investitori u dugoročne vlasničke vrijednosne papire (dionice) i dugoročni vjerovnici,
- b) menadžment matičnog poduzeća i
- c) ostali korisnici.

Konsolidirane financijske izvještaje najviše koriste oni koji su dugoročno zainteresirani za matično poduzeće. Drugim riječima, to su postojeći i potencijalni dioničari matičnog poduzeća. Svaki dioničar, bilo da se radi o pravnom ili fizičkom subjektu, zainteresiran je za one prihode od podružnica koji pripadaju matici s osnove udjela u vlasništvu podružnice. Također su dioničari zainteresirani za konsolidirane izvještaje zbog procjene sposobnosti menadžmenta matice u kontroli ukupno povjerene imovine.

Dugoročni vjerovnici, prije svega banke, također su zainteresirani za poslovne rezultate podružnica matičnih poduzeća kojima su odobreni krediti ili od kojih su kupljene obveznice. Budući da su matica i podružnica odvojeni pravni subjekti, vjerovnici imaju indirektna potraživanja prema podružnicama. Za razliku od dugoročnih vjerovnika kratkoročni vjerovnici matičnih poduzeća više su zainteresirani za temeljne financijske izvještaje matice nego za konsolidirane izvještaje. Razlog je za to veći interes kratkoročnih vjerovnika za tekućom solventnošću u odnosu na dugoročnu profitabilnost matice.

Menadžment matice, uz dioničare matice, ima najveći interes kako za tekućim informacijama konsolidiranih financijskih izvještaja, tako i za pojedinim financijskim izvještajima podružnica koje čine konsolidirani izvještaj. Da bi menadžment matice mogao utjecati ili kontrolirati poslovne i financijske politike podružnice, mora imati izvještaje o rezultatu i financijskoj situaciji podružnica za proteklo računovodstveno razdoblje. Menadžment matice jedino sagledavanjem financijskih rezultata, financijske situacije i novčanog toka svih podružnica može obavljati kontrolu na razini skupine. Poseban je interes menadžmenta matice za konsolidiranim financijskim izvještajima zbog toga što je to relevantan izvještaj za ocjenu menadžmenta od strane dioničara, financijskih analitičara, vjerovnika i drugih korisnika. Rezultati konsolidiranih financijskih izvještaja ujedno su osnova i za zaključivanje ili nezaključivanje novih ugovora s menadžmentom matice.

U korisnike informacija konsolidiranih financijskih izvještaja svakako treba spomenuti financijske analitičare, bez čijih je rezultata djelovanje financijskog

⁴ Baker, R. E., Lembke, V. C. i King, T. E., *Advanced Financial Accounting*, citirano djelo, str. 110.

⁵ Isto, str. 111.

tržišta danas nezamislivo. Javnost (preko javnog objavljivanja izvještaja ili preko rezultata financijskih analitičara) koju čine potencijalni investitori i vjerovnici zainteresirana je za financijske izvještaje. Porezne uprave također mogu pokazati interes, iako ne primarno, za konsolidiranim izvještajima radi prikupljanja informacija o uspješnosti skupine u odnosu na uspjeh svakog člana skupine kao poreznog obveznika.

2.2. Ograničenja konsolidiranih financijskih izvještaja

Prilikom korištenja konsolidiranih financijskih izvještaja potrebno je voditi računa o njihovim ograničenjima.⁶ Neka od tih ograničenja potrebno je posebno istaći i to sljedeća:

- a) Financijski rezultat i financijska situacija članova skupine nisu objavljeni u konsolidiranim financijskim izvještajima. Tako loši ili dobri rezultati i financijska situacija nekih poduzeća mogu se skrivati iza rezultata ili financijske situacije drugih.
- b) Konsolidirani zadržani dobiti konsolidirane bilance nisu u cijelosti raspoloživi za raspodjelu dividendi, jer dio može predstavljati udjel matice u neraspodijeljenim dobitima podružnice.
- c) Financijski pokazatelji na temelju konsolidiranih financijskih izvještaja agregatni su pokazatelji koji ne predstavljaju pojedine podružnice kao niti maticu.
- d) Pojedina konta poduzeća čiji se financijski izvještaji konsolidiraju nisu uvijek usporediva. Tako npr. dužina poslovnog ciklusa različitih poduzeća skupine može se razlikovati ili npr. kvaliteta i dužina pojedinih potraživanja također mogu biti neusporedivi.
- e) Konsolidirani financijski izvještaji nemaju dodatnih informacija neophodnih za kontroliranje pojedine članice skupine. Te informacije mogu se naći samo u bilješkama uz temeljne financijske izvještaje pojedinih članica.

2.3. Potreba za konsolidiranim financijskim izvještajima

Konsolidirani financijski izvještaji sastavljaju se s namjerom iskazivanja rezultata poslovnih aktivnosti i financijske situacije jednog ekonomskog subjekta koji se sastoji od više poslovnih subjekata. Potreba za konsolidiranim financijskim izvještajima proizlazi nakon razmatranja sljedećih situacija:⁷

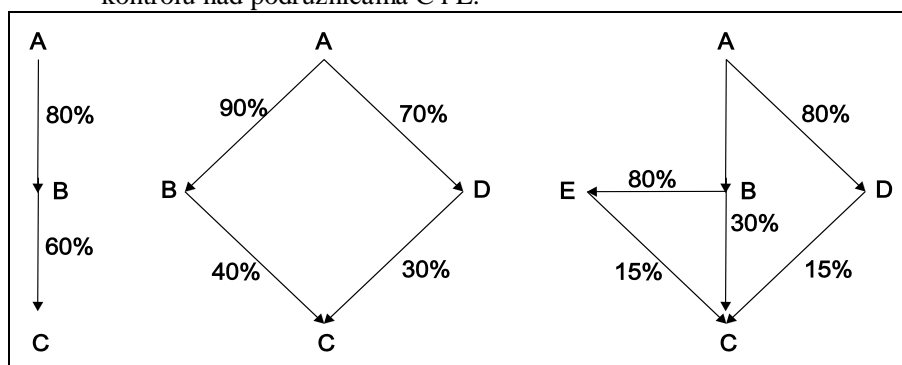
- a) kontrole financijskog interesa (udjela),
- b) sposobnost izvršavanja kontrole i
- c) uspješnost kontrole.

⁶ Haried, A. A., Imdieke, L. F. i Smith R. E., *Advanced Accounting*, John Wiley & Sons, Inc. New York, Fifth edition, str.42.

⁷ Baker, R. E., Lembke, V. C. i King T. E., *Advanced Financial Accounting*, citirano djelo, str. 113.

Kontrola, prema Međunarodnim računovodstvenim standardima i američkim FASB-ovim standardima⁸, postoji kada matrica ima direktno ili indirektno više od 50% dionica s pravom glasa drugih poduzeća ili podružnica. Podružnice u kojima matrica ima većinski udio predmet su konsolidacije. U nekim slučajevima matrica kontrolira poslovne aktivnosti i ako ima manje od 50% dionica s pravom glasa. Zbog toga se danas govori o dvije vrste kontrole - direktnoj i indirektnoj. Direktna kontrola je vlasništvo nad više od 50% dionica s pravom glasa. Indirektna kontrola javlja se u slijedećim slučajevima (vidjeti sliku 1.):

- (1) Matrica A ima 80% dionica s pravom glasa poduzeća B, koje ima 60% dionica s pravom glasa C. Matrica izravno kontrolira poduzeće B - podružnicu (80% udjela). Međutim, matrica A u poduzeću C ima 48% ($80\% \times 60\%$) vlasničkog udjela čime je indirektno kontrolira.
- (2) Matrica A direktno kontrolira podružnice B i D, dok indirektno kontrolira podružnicu C.
- (3) Matrica A ima direktnu kontrolu nad podružnicama B i D, a indirektnu kontrolu nad podružnicama C i E.

Slika 1. Indirektna kontrola

Sposobnost izvršavanja kontrole drugi je faktor o kojem treba voditi računa prilikom odluke sastavljati konsolidirani financijski izvještaj ili ne. U određenim okolnostima poduzeće koje ima većinski udio u drugom poduzeću nije u mogućnosti kontrolirati to drugo poduzeće. To se može pojaviti u slučajevima kada se u podružnici vrši reorganizacija ili je podružnica u stečajnom postupku. Iako u tim slučajevima matrica ima većinski udio u podružnicama, kontrolu može držati sud ili sudski vještaci. Također, slična situacija može se dogoditi ako se podružnica nalazi u inozemstvu gdje strana zemlja može imati određena ograničenja prema podružnici sukladno svojim zakonima. U tim slučajevima neće se konsolidirati financijski izvještaji onih podružnica nad kojima matrica nema kontrolu.

⁸ MRS 27., toč. 10. ili FASB, ARB 51.

Uspješnost izvršenja kontrole predstavlja još jedan element o kojem treba voditi računa prilikom razmatranja potrebe za sastavljanjem konsolidiranih financijskih izvještaja. Ako se očekuje da će kontrola nad podružnicom biti privremena tada konsolidacija financijskih izvještaja te podružnice nije potrebna. Podružnica se isključuje iz konsolidacije u sljedećim slučajevima:⁹

- (a) kada se predviđa privremena kontrola, jer je podružnica stečena i držana isključivo s namjerom da kasnijeu bliskoj budućnosti bude otuđena, ili
- (b) kad posluje pod strogim dugotrajnim ograničenjima koja značajno smanjuju njenu mogućnost prijenosa sredstava matici.

Privremena kontrola može se očekivati npr. u sljedećim slučajevima:

- 1) Matica namjerava za određeno vrijeme prodati stečene dionice podružnice.
- 2) Političko okruženje inozemne podružnice je takvo da se očekuje skoro gubljenje kontrole.
- 3) Zbog transakcija otkupa vlastitih emitiranih dionica (trezorskih dionica), koje vrši podružnica, dolazi do postupnog gubljenja kontrole nad podružnicom, čime prestaje i potreba za konsolidacijom financijskih izvještaja.

Kod sastavljanja konsolidiranih financijskih izvještaja može se pojaviti jedno ograničenje koje se odnosi na izvještajna razdoblja temeljnih financijskih izvještaja matice i podružnica:¹⁰

“Kada su financijski izvještaji korišteni u konsolidaciji, sastavljeni na različite izvještajne datume, usklađivanja trebaju biti učinjena za učinke značajnih transakcija ili drugih poslovnih događaja koji nastaju između tih datuma i datuma matičnih financijskih izvještaja. U svakom slučaju, razlika između izvještajnih datuma ne smije biti veća od tri mjeseca”.

Svakako u ovakvim prilikama podružnica mora provesti prilagodavanja svog financijskog izvještavanja na izvještajni datum matice.

3. PROCES KOSOLIDACIJE

Za ilustraciju procesa konsolidacije može se uzeti jedan primjer konsolidacije bilance dva poduzeća od kojih je jedno matica a drugo podružnica.¹¹

Primjer: Proces konsolidacije

⁹ MRS 27, toč. 13.

¹⁰ MRS 27, toč. 19.

¹¹ Baker, R. E., Lembke, V. C. i King, T. E., *Advanced Financial Accounting*, citirano djelo, str. 118.

Dioničko društvo Add steklo je 01.01. 2001. sve dionice dioničkog društva Bdd za iznos knjigovodstvene vrijednosti neto imovine (kapitala) dioničkog društva Bdd.

Bilance poduzeća 31.12. 2000.

Rb.	Pozicija	Dioničko društvo	
		Add	Bdd
1.	Zemljište	25.000	15.000
2.	Oprema (neto)	375.000	250.000
3.	Ulaganje u Bdd	300.000	-
4.	Zalihe	95.000	60.000
5.	Potraživanja	84.000	30.000
6.	žiro račun	5.000	3.000
	Ukupno imovina	884.000	358.000
7.	Obične dionice	500.000	200.000
8.	Zadržani dobiti	124.000	100.000
9.	Dugoročne obveze	200.000	50.000
10.	Kratkoročne obveze	60.000	8.000
	Ukupno kapital i obveze	884.000	358.000

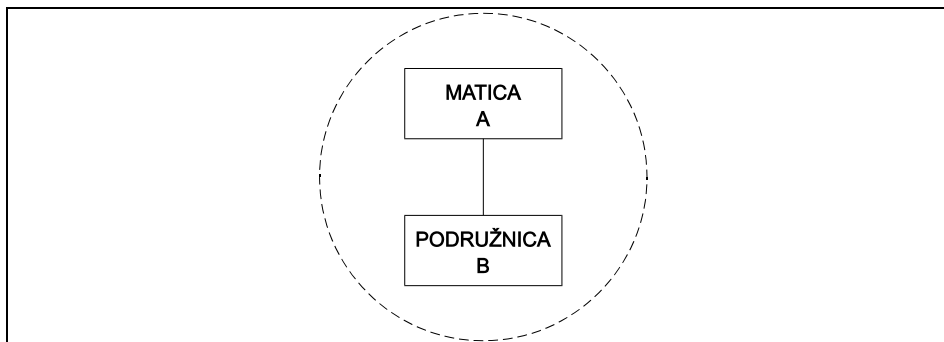
U 2000. godini je radi konsolidacije potrebno u razmatranje uzeti sljedeće informacije:

1. Matica Add koristi metodu udjela za praćenje ulaganja u dionice Bdd-a. Konto- Ulaganja u dionice vodi se po knjigovodstvenoj vrijednosti neto imovine Bdd-a, a saldo ovoga konta mijenja se sukladno promjeni udjela Add-a u Bdd-u (prihodi ili rashodi od udjela u povezanim poduzećima) i visini izglasanih dividendi poduzeća Bdd. Iznos na kontu- Ulaganja u dionice Bdd-a ne mijenja se za iznos nerealiziranih međukompanijskih prihoda.
2. Podružnica Bdd duguje matici Add 1.000 kn na kraju 2000.
3. Podružnica Bdd kupila je u 2000. sirovine od matice Add u vrijednosti 6.000 kn. Ove su zalihe sirovina (za podružnicu) istovremeno za maticu Add gotovi proizvodi čiji je trošak (trošak prodanih proizvoda) 4.000 kn. Podružnica Bdd iskazala je na kraju 2000. zalihe sirovina u vrijednosti 6.000 kn.

Prije izrade primjera treba definirati konsolidirani subjekt.

3.1. Konsolidirani subjekt

Skupina poduzeća koju čine najmanje dva poduzeća (matica i podružnica) predstavlja jedan konsolidirani subjekt. Najjednostavnije se konsolidirani subjekt može ilustrirati na sljedeći način:

Slika 2. **Konsolidirani subjekt**

Na prethodnoj slici pravokutnici (koji su ujedno pravni subjekti) predstavljaju maticu i podružnicu. Isprekidana linija kružnice predstavlja konsolidirani subjekt koji ne egzistira kao pravni subjekt, već je to ekonomski subjekt. Sve transakcije ili vlasnički odnosi koji prelaze isprekidanu liniju kružnice razmatraju se kao izvanjski utjecaji koji se upravo odražavaju na konsolidirane financijske izvještaje. Transakcije i poslovni događaji koji se odvijaju unutar konsolidiranog subjekta ne odražavaju se na konsolidirane financijske izvještaje. Ove transakcije unutar skupine ili konsolidiranog subjekta razmatraju se s pretpostavkom kao da su transakcije unutar jednog računovodstvenog subjekta i zato se ne uključuju u konsolidirane financijske izvještaje.

Na kraju godine konsolidira se bilanca 31.12.2000.

Konsolidirana bilanca Add-a i podružnice 31.12.2000.

Rb.	Pozicija	Konsolidirani iznos
1.	Zemljište	40.000
2.	Oprema (neto)	625.000
3.	Zalihe	153.000
4.	Potraživanja	113.000
5.	žiro račun	8.000
	Ukupno imovina	939.000
6.	Obične dionice	500.000

7.	Zadržani dobiti	122.000
8.	Dugoročne obveze	250.000
9.	Kratkoročne obveze	67.000
	Ukupno kapital i obveze	939.000

1. Zemljište = 25.000 + 15.000 = 40.000
2. Oprema = 375.000 + 250.000 = 625.000
3. Zalihe = 95.000 + 60.000 - 2.000 = 153.000
(2.000 je međukompanijska dobit)
4. Potraživanja = 84.000 + 30.000 - 1.000 = 113.000
(1.000 je međukompanijsko potraživanje Add-a)
5. žiro račun = 5.000 + 3.000 = 8.000
6. Obične dionice = 500.000 + 200.000 - 200.000 = 500.000
7. Zadržana dobit = 124.000 + 100.000 - 102.000 = 122.000
(2.000 je međukompanijska dobit)
8. Dugoročne obveze = 200.000 + 50.000 = 250.000
9. Kratkoročne obveze = 60.000 + 8.000 - 1.000 = 67.000
(1.000 je međukompanijska obveza Bdd-a)

U prethodnom primjeru ilustriran je osnovni pristup u konsolidaciji financijskih izvještaja. U tom procesu konsolidacije pažnju treba usmjeriti na dvije bitne operacije kod konsolidacije i to:¹²

- 1) Financijski izvještaji matice i njezinih podružnica zbrajaju se po jednakim pozicijama tako da se prilikom zbrajanja o tome vodi računa kao da se radi o jednom računovodstvenom subjektu, tj. međusobne transakcije se eliminiraju.
- 2) Da bi se dobili konsolidirani financijski izvještaji koji bi predstavljali skupinu kao jedan ekonomski subjekt, potrebno je eliminirati ili poništiti međukompanijske (unutargrupne) poslovne događaje i transakcije. Pri tome predmet eliminacije jesu:¹³
 - a) Međukompanijska ulaganja, tj. ulaganja u dionice ili udjele matice eliminiraju se s glavnicom (dionice po nominalnoj vrijednosti, zadržani dobiti i rezerve) podružnica.
 - b) Međukompanijska potraživanja i obveze - potraživanja matice i obveze podružnica međusobno se poništavaju i vice versa.
 - c) Međukompanijski dobiti i gubici ostvareni unutar skupine isključuju se iz konsolidacije, ali su, također, gubici proizišli iz unutargrupnih transakcija predmet eliminacije, odnosno isključuju se iz konsolidacije financijskih izvještaja.

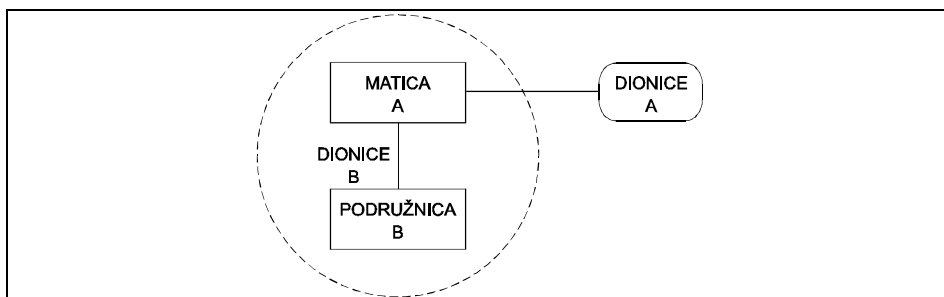
¹² MRS 27., toč. 15. i 17.

¹³ MRS 27., toč. 13. ili FASB, ARB 51., toč. 7. i 8.

Interesi manjine (manjinski interesi) je rezidualni interes koji ne pripada dioničarima matice već ostalim (manjinskim) dioničarima podružnice. U konsolidiranoj bilanci interes manjine iskazuje se odvojeno od obveza i glavnice matice.

3.2. Međukompanijska ulaganja

U prethodnom primjeru javlja se matica Add i podružnica Bdd. Dionice matice Add nalaze se kod dioničara izvan konsolidiranog subjekta. Međutim, dionice podružnice Bdd u prethodnom primjeru drži 100 % matica Add, tj. nalaze se u okviru konsolidiranog subjekta i s točke gledišta konsolidacije nisu glavne dionice. Taj odnos dionica matice i dionica podružnice može se ilustrirati na sljedeći način:

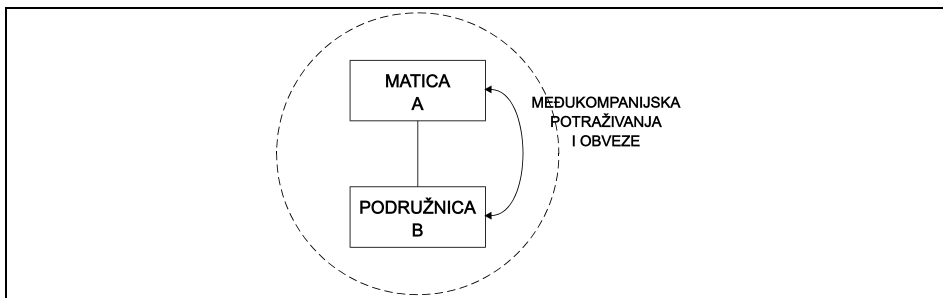
Slika 3. Odnos dionica konsolidiranog subjekta

Eliminacija ili poništavanje ulaganja u dionice podružnice s glavnicom podružnice nužna je zbog toga što matica ne može u financijskom izvještaju iskazati ulaganje u sebe. Jedino će obične dionice matice biti glavne (izvanjske) dionice konsolidiranog subjekta.

Zadržana dobit i zakonske rezerve matice bit će iskazani u konsolidiranom financijskom izvještaju, dok se zadržana dobit podružnice u konsolidiranom financijskom izvještaju ne iskazuju, budući da predstavlja vlasnički udjel zadržan unutar konsolidiranog subjekta. Istovremeno, zadržana dobit matice iskazuje se u konsolidiranom izvještaju zbog toga što je to iznos neraspodijeljene dobiti iz prethodnih razdoblja konsolidiranog subjekta. Konsolidirani subjekt ima vanjske dioničare pa se zadržana dobit matice iskazuju kao konsolidirana zadržana dobit.

3.3. Međukompanijska potraživanja i obveze

Na temelju prethodnog primjera, međukompanijska potraživanja mogu se ilustrirati na sljedeći način:

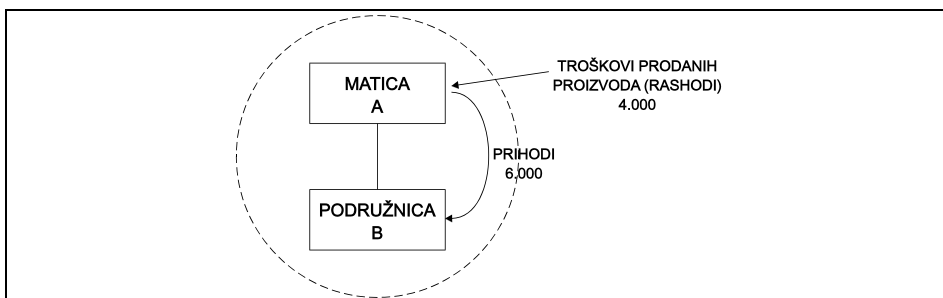

Slika 4. Međukompanijska ulaganja

Eliminacija međukompanijskih potraživanja i obveza temelji se na činjenici da neko poduzeće ne može dugovati samo sebi, odnosno ne može potraživati samo od sebe. S točke konsolidiranog subjekta međusobna potraživanja i obveze ne postoje ili se poništavaju.

3.4. Međukompanijski dobiti i gubici

Međukompanijski dobiti (profiti) i gubici ne uključuju se u konsolidirane izvještaje. Dobit koju je matica ostvarila u prethodnom primjeru prodajom gotovih proizvoda podružnici ne uključuje se u konsolidirane financijske izvještaje. To se može ilustrirati na sljedeći način:

Slika 5. Međukompanijski dobiti (gubici)

Eliminacija ili poništavanje međukompanijskih dobitaka na razini financijskog izvještaja konsolidiranog subjekta zasniva se na činjenici da jedno poduzeće u svom financijskom izvještaju ne priznaje dobit kada se zalihe kreću iz jednog pogona u

drugi unutar samog poduzeća. Matično poduzeće u transakciji s podružnicom ostvaruje razliku (dobit) između prihoda i troška prodanih zaliha (rashoda). Međutim, to je transakcija unutar konsolidiranog subjekta i nije predmet konsolidacije. Za iznos utvrđene razlike (dobiti) umanjuje se vrijednost zaliha kao i iznos zadržane dobiti konsolidiranog subjekta. Ta razlika često se označava kao nerealizirana (neostvarena) međukompanijska dobit.

3.5. Radne bilješke za konsolidaciju

Matica i podružnice, koji čine povezanu skupinu ili konsolidirani subjekt, odvojeni su pravni subjekti koji imaju vlastite poslovne knjige, kao što su: glavna knjiga, dnevnik i pomoćne knjige. Također, matica i podružnice sastavljaju svoje temeljne financijske izvještaje. Konsolidirani subjekt ne vodi svoje poslovne knjige kao što su: glavna knjiga, dnevnik i druge pomoćne knjige. Umjesto toga se na razini konsolidiranog subjekta uzimaju temeljni financijski izvještaji matice i podružnica nakon čega se vrši zbrajanje i eliminacija pojedinih pozicija.

Proces konsolidacije obavlja se u radnim bilješkama za konsolidaciju. Radne bilješke obično se kreiraju sa slijedećim sadržajem:

Radne bilješke za konsolidiranu bilancu Add-a i podružnica 31.12.2000.

Rb. Pozicija	Add	Bdd	Eliminacije		Konsolid.
			Duguje	Potražuje	
1. Zemljište	25.000	15.000			40.000
2. Oprema (neto)	375.000	250.000			625.000
3. Ulaganje u dion. Bdd-a	300.000			a)300.000	
4. Zalihe	95.000	60.000		b) 2.000	153.000
5. Potraživanje	84.000	30.000		c) 1.000	113.000
6. žiro račun	5.000	3.000			8.000
Ukupno	884.000	358.000		303.000	939.000
7. Obične dionice	500.000	200.000	a)200.000		500.000
8. Zadržana dobit	124.000	100.000	a)100.000 b) 2.000		122.000
9. Dug.obveze	200.000	50.000			250.000
10. Kratk. obveze	60.000	8.000	c) 1.000		67.000
Ukupno	884.000	358.000	303.000		939.000

U prikazanim radnim bilješkama za konsolidaciju financijskih izvještaja iskazane su pozicije financijskih izvještaja matice i podružnice koje se konsolidiraju. Pritom se konsolidacija sastoji iz dodavanja pozicija te eliminiranja ili poništavanja međukompanijskih pozicija.

Za pozicije koje se zbrajaju, a predstavljaju rezultate poslovnih događaja konsolidiranog subjekta s izvanjskim svijetom, ne rade se posebne bilješke. Za poslovne događaje i transakcije koji se odvijaju unutar konsolidiranog subjekta i predmet su eliminacije ili poništavanja izrađuju se eliminacijska knjiženja. Za eliminacijska knjiženja u radnim bilješkama za konsolidaciju predviđene su posebne kolone. Zadnja kolona u radnim bilješkama za konsolidaciju predstavlja rezultat konsolidacije za sve pozicije financijskih izvještaja koje se konsolidiraju.

4. INTERES MANJINE ILI NEKONTROLIRANI INTERES

Pri ulaganju u dionice ili udjele drugih poduzeća investitori ne stječu uvijek 100% dionice ili udjele drugih subjekata. Da bi se ispunio formalni uvjet za konsolidaciju, potrebno je steći više od 50% dionica ili udjela drugog poduzeća. Ako poduzeće matica stekne više od polovine dionica s pravom glasa i preostali dio drže dioničari podružnice, tada se dioničari podružnice obično nazivaju manjinskim dioničarima, a njihov interes u poduzeću manjinskim interesom odnosno, sa stajališta poduzeća matice, nekontroliranim interesom.

Nekontrolirani interes (manjinski interes) - potraživanja manjinskih dioničara prema dobiti i neto imovini podružnice obično se iskazuje u konsolidiranim izvještajima. Dioničari podružnice - manjinski dioničari imaju jasno izražena potraživanja prema neto imovini i dobiti podružnice temeljem prava iz preostalih dionica koje ne drži matica. Imovina, obveze i dobit podružnica uključeni su u konsolidirane izvještaje, ali i nekontrolirani udjel manjinskih dioničara mora biti objavljen u konsolidiranom izvještaju. Udio manjinskih dioničara u neto dobiti podružnice oduzima se od dobiti raspoložive svim dioničarima iz konsolidiranog izvještaja.

Manjinski nekontrolirani udjel manjinskih dioničara obično se iskazuje u konsolidiranom izvještaju između glavnice i obveza u konsolidiranoj bilanci. On predstavlja jednostavan proporcionalni udio neto imovine podružnice.

Primjer: Manjinski interes

Dioničko društvo Xdd je podružnica u kojoj dioničko društvo Ydd drži 90 % dionica. Struktura glavnice dioničkog društva Xdd je sljedeća:

Struktura glavnice društva Xdd

Pozicija	Iznos
Dionice po nominalnoj vrijednosti	400.000
Zakonske rezerve	100.000
Zadržana dobit	200.000
Knjigovodstvena vrijednost Xdd-a	700.000
Nekontrolirani interes	10%
Iznos nekontroliranog interesa	70.000

5. UTJECAJ RAČUNOVODSTVENIH METODA SPAJANJA NA PROCES KONSOLIDACIJE

Računovodstvene metode poslovnih spajanja u odnosu na proces konsolidacije financijskih izvještaja mogu se promatrati s dvije točke gledišta:

1. utjecaj metoda na proces konsolidacije, i
2. utjecaj metoda na konsolidirane financijske izvještaje.

Metode računovodstva poslovnih spajanja (metoda kupnje i metoda udruživanja interesa) nemaju nikakav utjecaj na proces konsolidacije financijskih izvještaja. Ipak, kada se radi o utjecaju na konsolidirane financijske izvještaje, metoda kupnje i metoda udruživanja interesa imaju različit utjecaj na konsolidirane financijske izvještaje. Dva su područja utjecaja.

Prvo područje utjecaja odnosi se na zadržanu dobit i formirane zakonske rezerve. Zadržana dobit i rezerve primjenom metode kupnje predstavljaju dio glavnice. Taj se dio ne kupuje primjenom metode kupnje i uz primjenu ove metode ne može biti dio konsolidirane zadržane dobiti ili konsolidiranih rezervi. Iznosi zadržane dobiti i rezervi podružnica eliminiraju se prilikom sastavljanja konsolidiranih financijskih izvještaja. Ako se primjenjuje metoda udruživanja interesa, tada se zadržana dobit i rezerve uključuju u konsolidirane financijske izvještaje.

Drugo područje odnosi se na procjenu imovine i obveza podružnice u konsolidiranom financijskom izvještaju. Ako je pri evidenciji poslovnog spajanja korištena metoda kupnje, tada se imovina i obveze podružnice procjenjuju po fer vrijednosti na datum spajanja. Ako fer vrijednost imovine i obveza podružnice nije procijenjena, onda u konsolidaciji financijskih izvještaja treba ostaviti mogućnost revalorizacije i s njome povezane amortizacije. Ako se prilikom poslovnog spajanja koristila metoda udruživanja interesa, onda se imovina i obveze prilikom konsolidacije uzimaju po knjigovodstvenoj vrijednosti; revalorizacije nema i zbrajaju se samo knjigovodstvene vrijednosti. Kad se koristi metoda kupnje, može se pojaviti razlika između troška stjecanja i fer vrijednosti. Ako je ta razlika pozitivna, nastaje goodwill. Utvrđeni goodwill ne iskazuje se u knjigama podružnica, već se uključuje u konsolidiranu bilancu, a trošak njegove amortizacije uključuje se u konsolidirani izvještaj o dobiti. Goodwill ne nastaje u metodi udruživanja interesa.

6. MEĐUKOMPANIJSKI DOBICI I GUBICI (INTERNA REALIZACIJA)

Interna realizacija ne uključuje se u konsolidirane izvještaje. Tek onda kada se interna realizacija potvrdi s nekim eksternim subjektom priznat će se u konsolidiranom izvještaju o dobiti. To znači da, kada matična prodava zalihe podružnici i iz te transakcije ostvari dobit, ova dobit se neće priznati u konsolidiranom izvještaju o dobiti sve dok se prodaja zaliha ne potvrdi kod izvanjskog subjekta koji nije podružnica.

S računovodstvene točke gledišta prodaja zaliha podružnicama evidentira se u matični na isti način kao i svaka druga prodaja, što uključuje i priznavanje dobiti. Kada se kod praćenja ulaganja u dionice (više od 20% vlasništva), koristi metoda udjela, tada se rade preračunavanja i prilagođavanja knjiženja za potrebe konsolidacije. Kada se knjiženja vrše neposredno prije konsolidacije, tada se radi o izravnoj konsolidaciji ili, kako se obično naziva, "one-line" konsolidacija. Prilagođavanja za potrebe konsolidacije obavljaju se na kontima -Udjeli u povezanim poduzećima i kontima -Prihoda (rashoda) od sudjelujućih interesa iz odnosa s povezanim poduzećima.

Kod izravne konsolidacije za iznos interne realizacije (nerealizirana dobit ili gubitak) umanjuje se prihod od udjela iz odnosa s povezanim poduzećima, kao i iznos udjela u povezanim poduzećima. To se može ilustrirati na sljedećim primjerima.

7. POSTUPCI KONSOLIDACIJE

Postupak konsolidacije provodi se u radnim bilješkama za konsolidaciju. Postupak konsolidacije sastoji se od dvije osnovne operacije koje se provode u radnim bilješkama za konsolidaciju. To su: dodavanje i eliminacije. U procesu dodavanja ili spajanja zbrajaju se pozicije bilance i izvještaja o dobiti koje su rezultat njihovih aktivnosti s izvanjskim subjektima. Operacija eliminacije koristi se u radnim bilješkama za konsolidaciju u cilju prilagođavanja salda konta matice i podružnica kao da zajedno odražavaju jedan subjekt. Eliminacijska knjiženja pojavljuju se samo uz radne bilješke za konsolidaciju. Ta knjiženja ne odražavaju se na temeljne financijske izvještaje matice i podružnica. Prema tome, eliminacijska knjiženja koriste se uz radne bilješke u svrhu povećanja ili smanjenja spojenih konta matice i podružnica, tako da jedino transakcije s izvanjskim subjektima rezultiraju u konsolidiranim izvještajima. Eliminacijska knjiženja provode se na kraju godine prije sastavljanja radnih bilješki za konsolidaciju.

7.1. Konsolidacija na datum stjecanja

Konsolidacija koja se obavlja na datum stjecanja prikazat će se na sljedećim primjerima.

Primjer 1: konsolidacija na datum stjecanja

Dioničko društvo Patria dd kupilo je 01.01.2001. za novac sve dionice (100%) društva Saturn dd za 300.000 kn. Na datum stjecanja dionica tržišna vrijednost neto imovine Saturn dd-a bila je jednaka njegovoj knjigovodstvenoj vrijednosti. Bilance ovih dvaju dioničkih društava prije stjecanja prikazane su u sljedećoj tablici:

Bilance Patria dd-a i Saturn dd-a prije stjecanja

Rb.	Pozicija	Knjigovodstvena vrijednost	
		Patria dd	Saturn dd
1.	Zemljište	175.000	40.000
2.	Oprema	800.000	600.000
3.	Ispravak vrijednosti	(400.000)	(300.000)
4.	Zalihe	100.000	60.000
5.	Potraživanja	75.000	50.000
6.	žiro račun	350.000	50.000
	Ukupno imovina	1.100.000	500.000
7.	Obične dionice (nominalna vrijednost)	500.000	200.000
8.	Zadržana dobit	300.000	100.000
9.	Emitirane obveznice	200.000	100.000
10.	Dobavljači	100.000	100.000
	Ukupne obveze i glavnica	1.100.000	500.000

Ukupna knjigovodstvena vrijednost stečenih običnih dionica Saturn dd iznosi 300.000 kn (200.000 + 100.000) odnosno sumi običnih dionica po nominalnoj vrijednosti i zadržane dobiti.

a) Utvrđivanje razlike između troškova ulaganja i knjigovodstvene vrijednosti stečenih dionica:

Trošak ulaganja u dionice Saturn dd-a	300.000
Knjigovodstvena vrijednost stečenih dionica:	
dionice (nominalna vrijednost)	200.000
Zadržana dobit	100.000

Ukupno	300.000
Pripadajući interes Patria dd $300.000 \times 100\% =$	(300.000)
Razlika	0

b) Knjiženje stjecanja dionica Saturn dd-a u glavnoj knjizi dioničkog društva Patria dd:

040 Udjeli u povezanim poduzećima	100 žiro račun
1) 300.000	300.000 1)

c) Izrada radnih bilješki za sastavljanje konsolidirane bilance:

Eliminacijska knjiženja:

Udjeli u povezanim poduzećima	Dionice po nom. vrijed. Saturn dd-a
300.000 1)	1) 200.000
	Zadržana dobit Saturn dd-a
	1) 100.000

Eliminacijska knjiženja nisu knjiženja u glavnoj knjizi dioničkog društva Patria dd. U ovom primjeru matično poduzeće Patria dd izvršilo je eliminaciju međukompanijskih ulaganja. Eliminacija je učinjena izvan konta glavne knjige poduzeća sa svrhom da se ponište međukompanijski odnosi, a iskaže financijska situacija dva legalna subjekta kao da se radi o jednom subjektu.

Radne bilješke za konsolidaciju Patria dd i Saturn dd 01.01.2001.

Rb	Pozicija	Patria dd	Saturn dd	Eliminacije		Konsolid.
				D	P	
1.	Zemljište	175.000	40.000			215.000
2.	Oprema	800.000	600.000			1.400.000
3.	Ispravak vrijednosti	(400.000)	(300.000)			(700.000)
4.	Udjeli u pov. p Saturn	300.000			1) 300.000	0
5.	Zalihe	100.000	60.000			160.000
6.	Potraživanja	75.000	50.000			125.000
7.	žiro račun	50.000	50.000			100.000
	Ukupno	1.100.000	500.000			1.300.000
8.	Dionice Patria	500.000				500.000
9.	Dionice Saturn		200.000	1) 200.000		0
10.	Zad.dobit Patria	300.000				300.000
11.	Zad.dobit Saturn		100.000	1) 100.000		0
12.	Emit.obveznice	200.000	100.000			300.000
13.	Dobavljači	100.000	100.000			200.000
	Ukupno	1100.000	500.000	300.000	300.000	1.300.000

Primjer 2: konsolidacija na datum stjecanja

Društvo Palmer dd steklo je 01.07.2001. 5000 običnih dionica društva Stela dd (100%) plaćanjem 100.000 kn. Bilance društava 30.06.2001. prije stjecanja prikazane su u slijedećoj tablici:

Bilance Palmer dd-a i Stela dd-a prije stjecanja

Rb.	Pozicija	Palmer dd	Stela dd
1.	Zemljište	120.000	40.000
2.	Oprema	40.000	20.000
3.	Potraživanja	140.000	50.000
4.	žiro račun	100.000	20.000
	Ukupno imovina	400.000	130.000
5.	Obične dionice (nominalna vrijdnost)	200.000	50.000
6.	Premija na emitirane dionice	40.000	10.000
7.	Zadržana dobit	100.000	20.000
8.	Kratkoročni krediti	60.000	50.000
	Ukupno obveze i glavnica	400.000	130.000

- a) Utvrđivanje razlike između ukupnih troškova ulaganja i knjigovodstvene vrijednosti stečenih dionica. Razlika se alocira na goodwill:

Trošak ulaganja u dionice Stela dd-a		100.000
Knjigovodstvena vrijednost stečenih dionica:		
dionice (nominalna vrijednost)	50.000	
premija na emitirane dionice	10.000	
Zadržana dobit	<u>20.000</u>	
Ukupno	80.000	
Pripadajući interes Palmer dd-a $80.000 \times 100\% =$		<u>(80.000)</u>
Razlika		20.000

- b) Knjiženje transakcije stjecanja u Palmer dd:

<u>040 Udjeli u povezanim poduzećima</u>	<u>100 žiro račun</u>
1) 100.000	100.000

Eliminacijska knjiženja:

<u>Udjeli u povezanim poduzećima</u>	<u>Goodwill</u>
1) 100.000 1)	20.000
<u>Dionice Stela dd-a</u>	<u>Premija Stela dd-a</u>
1) 50.000	1) 10.000
	<u>Zadržana dobit Stela dd-a</u>
	1) 20.000

- c) Radne bilješke za sastavljanje konsolidirane bilance:

Radne bilješke za konsolidaciju Palmer dd-a i Stela dd-a 01.07.2001.

Rb	Pozicija	Palmer dd	Stela dd	Eliminacije		Konsolid..
				D	P	
1.	Goodwill	-	-	1) 20.000		20.000
2.	Zemljište	120.000	40.000			160.000
3.	Oprema	40.000	20.000			60.000
4.	Udjeli u povez. p.Stela	100.000			1) 100.000	0
5.	Potraživanja	140.000	50.000			190.000
6.	žiro račun	0	20.000			20.000
	Ukupno	400.000	130.000			450.000
7.	Dionice Palmer	200.000				200.000
8.	Dionice Stela		50.000	1) 50.000		0
9.	Premija Palmer	40.000				40.000
10.	Premija Stela		10.000	1) 10.000		0
11.	Zadržana dobit Palmer	100.000				100.000
12.	Zadržana dobit Stela		20.000	1) 20.000		
13.	Kratkoročni krediti	60.000	50.000			110.000
	Ukupno	400.000	130.000	100.000	100.000	450.000

Razlika između troškova ulaganja i pripadajućeg interesa ovdje je alocirana kao goodwill. Ovaj goodwill poduzeće Palmer dd neće iskazati u svom temeljnom financijskom izvještaju (bilanci) već se on jedino iskazuje u konsolidiranom izvještaju (bilanci).

Primjer 3: konsolidacija na datum stjecanja

Dioničko društvo Palmer dd izvršilo je stjecanje 5.000 dionica 01.07.2001. dioničkog društva Stela dd (100%). Stjecanje dionica plaćeno je 70.000 kn. Bilance su bile kao u primjeru 2.

Razlike u odnosu na primjer 2 su sljedeće: potraživanje Palmer dd-a prema Stela dd-u s osnove kratkoročnog kredita iznosi 40.000 kn, a potraživanje Stela dd-a prema Palmer dd-u s osnove kratkoročnog kredita je 10.000 kn.

- a) Utvrđivanje razlike između ukupnih troškova ulaganja i knjigovodstvene vrijednosti stečenih dionica. Razlika negativna po odluci menadžmenta alocira se na teret dugotrajne imovine prema strukturi. Tržišna vrijednost zemljišta Stela dd je 50.000 kn a tržišna vrijednost opreme je 25.000 kn.

Trošak ulaganja u dionice Stela dd	70.000
Knjigovodstvena vrijednost stečenih dionica:	
dionice (nominalna vrijednost)	50.000
premija na emitirane dionice	10.000
Zadržana dobit	<u>20.000</u>
Ukupno	80.000
Pripadajući interes Palmer dd $80.000 \times 100\% =$	<u>(80.000)</u>
Razlika	(10.000)

b) Knjiženje transakcije stjecanja u glavnoj knjizi Palmer dd-a:

040 Udjeli u povezanim poduzećima		100 žiro račun	
1) 70.000			70.000 1)

c) Negativni goodwill alocira se na smanjenje dugotrajne imovine

Alokacija negativne razlike na dugotrajnu imovinu

Pozicija	Tržišna vrijednost	Struktura	Smanjenje vrijednosti
Zemljište	50.000	66%	$10.000 \times 66\% = 6.600$
Oprema	25.000	34%	$10.000 \times 34\% = 3.400$
Ukupno	75.000	100%	10.000

Eliminacijska knjiženja:

Udjeli u povezanim poduz.		Obične dionice Stela dd	
70.000	1)	1) 50.000	
Zemljište		Premija Stela dd-a	
6.600	1)	1) 10.000	
Oprema		Zadržani dobiti Stela dd-a	
3.400	1)	1) 20.000	
Potraž. Palmer po osnovi krat.kred.		Obveze Stela za kratk.kred.	
40.000	2)	2) 40.000	

Potraž Stela po osnovi krat.kred. Obveze Palmer po osnovi krat.kred.

10.000 2) -2) 10.000

d) Izrada radnih bilješki za konsolidiranu bilancu 01.07.2001.

Radne bilješke za konsolidaciju Palmer dd i Stela dd 01.07. 2001.

Rb	Pozicija	Pdd	Sdd	Eliminacije		Konsolidir.
				D	P	
1.	Zemljište	120.000	40.000		1) 6.600	153.400
2.	Oprema	40.000	20.000		1) 3.400	56.600
3.	Udjeli u povez. p.Stela	70.000			1) 70.000	0
4.	Potraživanja Palmer	140.000			2) 40.000	100.000
5.	Potraživanja Stela		50.000		2) 10.000	40.000
6.	žiro račun	30.000	20.000			50.000
	Ukupno	400.000	130.000			400.000
7.	Dionice Palmer	200.000				200.000
8.	Dionice Stela		50.000	1) 50.000		0
9.	Premija Palmer	40.000				40.000
10.	Premija Stela		10.000	1) 10.000		0
11.	Zadržana dobit Stela	100.000				100.000
12.	Zadržana dobit Stela		20.000	1) 20.000		0
13.	Kratkoroč. kred. Palmer	60.000		2) 10.000		50.000
14.	Kratkoročni kred. Stela		50.000	2) 40.000		10.000
	Ukupno	400.000	130.000	130.000	130.000	400.000

Primjer 4: konsolidacija na datum stjecanja

Dioničko društvo Palmer dd izvršilo je stjecanje 1.7.2001. 80% dionica društva Stela dd za 74.000 kn. Društvo Stela dd ukupno je emitiralo 5.000 običnih dionica nominalne vrijednosti 10 kn po dionici. Bilance prije stjecanja 30.6.2001. bile su kao u primjeru 2.

a) Utvrđivanje razlike između ukupnih troškova ulaganja i knjigovodstvene vrijednosti stečenih dionica. Razlika (pozitivna) se prema odluci menadžmenta alocira 80% na povećanje goodwilla i 20% na povećanje vrijednosti zemljišta.

Trošak ulaganja u dionice Stela dd-a 74.000

Knjigovodstvena vrijednost stečenih dionica:	
dionice (nominalna vrijednost)	50.000
premija na emitirane dionice	10.000
Zadržana dobit	20.000
Ukupno	<u>80.000</u>
Pripadajući interes Palmer dd-a $80.000 \times 80\% =$	(64.000)
Razlika	<u>10.000</u>

b) Evidentiranje stjecanja dionica u glavnoj knjizi Pdd-a:

040 Udjeli u povezanim poduzećima		100 žiro račun	
1)	74.000	74.000	1)

c) Izrada radnih bilješki za konsolidaciju

Alokacija plaćene premije (razlike)

Pozicija	Alokacija	Iznos
Goodwill	$10.000 \times 80\%$	8.000
Zemljište	$10.000 \times 20\%$	2.000
Ukupno		10.000

Eliminacijska knjiženja:

Udjeli u povezanim poduzećima		Dionice Stela dd	
1)	74.000	1)	40.000
Zemljište		Premija Stela dd	
1)	2.000	1)	8.000
Goodwill		Zadržana dobit Stela dd	
1)	8.000	1)	16.000

Eliminacija dionica Stela dd u iznosu $40.000 = 50.000 \times 80\%$ itd.

Radne bilješke za konsolidaciju Palmer dd i Stela dd 01.07.2001.

Rb	Pozicija	Palmer dd	Stela dd	Eliminacije		Konsolid.
				D	P	
1.	Goodwill	-	-	1) 8.000		8.000
2.	Zemljište	120.000	40.000	1) 2.000		162.000
3.	Oprema	40.000	20.000			60.000
4.	Udjeli u povez. p.Stela	74.000			1) 74.000	0
5.	Potraživanja	140.000	50.000			190.000
6.	žiro račun	26.000	20.000			46.000
	Ukupno	400.000	130.000			466.000
7.	Dionice Palmer	200.000				200.000
8.	Dionice Stela		50.000	1) 40.000		M 10.000
9.	Premija Palmer	40.000				40.000
10.	Premija Stela		10.000	1) 8.000		M 2.000
11.	Zadržana dobit Palmer	100.000				100.000
12.	Zadržana dobit Stela		20.000	1) 16.000		M 4.000
13.	Kratkoročni krediti	60.000	50.000			110.000
	Ukupno	400.000	130.000	74.000	74.000	466.000

Oznakom M ukazuje se u konsolidiranoj bilanci na manjinski udjel ili interes - dio koji je pod kontrolom manjinskih dioničara podružnice.

8. KONSOLIDACIJA POSLIJE STJECANJA - KONSOLIDIRANI IZVJEŠTAJ O DOBITI I KONSOLIDIRANA BILANCA

Ulaganje u dionice drugih poduzeća u računovodstvu se može pratiti raznim metodama. Svaka metoda koristi se za točno određene uvjete. Pritom valja voditi računa radi li se o kratkoročnim ili dugoročnim ulaganjima, koji je postotak dionica odnosno glasačkih prava stečen i slično. Kod dugoročnih ulaganja koriste se metoda troška ulaganja i metoda udjela. Nekad se metoda udjela koristila za sva ulaganja u dionice pa i ona koja se nisu konsolidirala. Prema važećim računovodstvenim standardima metoda udjela koristi se za sva ulaganja u dionice preko 50% (znatni interes 20-50% i preko 50% kontrola). Za sva ulaganja kojima je stečeno više od 50% glasačkih prava drugog poduzeća koristi se metoda udjela odnosno metoda izravne konsolidacije.

Primjer 1: konsolidacija poslije stjecanja

Društvo Pluton dd 01.01.2001. steklo je 80% dionica društva Sunce dd za 165.000 kn. Sunce dd je izglasalo dividende 30.06.2001. od 10.000 kn. Neto dobit društva Sunce dd za razdoblje 01.01. -31.12.2001. bila je 30.000 kn.

Bruto bilance Pluton dd i Sunce dd 31.12. 2000.

Konto	Pluton dd		Sunce dd	
	D	P	D	P
žiro račun	79.000		18.000	
Potraživanja od kupaca	64.000		28.000	
Zalihe 01.01.	56.000		32.000	
Ulaganje u Sunce dd	165.000		-	
Oprema (neto)	180.000		165.000	
Zemljište	35.000		17.000	
Dobavljači		35.000		24.000
Obveze za kredite		62.000		37.000
Dionice (nom. vr.)		200.000		100.000
Premija		40.000		50.000
Zadržana dobit		210.000		40.000
Izglasane divid.	20.000		10.000	
Prihodi		300.000		160.000
Prihod od divid.		8.000		
Nabavna vrijedn. zaliha	186.000		95.000	
Ostali rashodi	70.000		46.000	
Ukupno	855.000	855.000	411.000	411.000
Zalihe 31.12.	67.000		43.000	

a) Trošak ulaganja u dionice Sdd	165.000
Knjigovodstvena vrijednost stečenih dionica:	
dionice (nominalna vrijednost)	100.000
premija na emitirane dionice	50.000
zadržana dobit	<u>40.000</u>

Ukupno		190.000
Pripadajući interes Pdd	$190.000 \times 80\% =$	<u>(152.000)</u>
Razlika		13.000

Nastalu razliku (13.000) menadžment društva Pluton dd odlučio je alocirati na povećanje vrijednosti zemljišta u konsolidiranoj bilanci.

b) Knjiženje 01.01.2001. u glavnoj knjizi Pluton dd stjecanja dionica i izglasavanje dividendi prema metodi udjela.

040 Udjeli u povezanim poduzećima		100 žiro račun	
1) 165.000	8.000	4) 8.000	165.000
2) 24.000			
140 Potraž.od pov.pod.-dividende		770 Prihodi od sudjel.interesa	
3) 8.000	8.000		24.000

Uz primjenu metode udjela dobiveni su sljedeći iznosi:

$$\begin{aligned} \text{Prihod od sudjelujućih interesa } 24.000 &= 30.000 \times 80\% \\ \text{Dividende } 8.000 &= 10.000 \times 80\% \end{aligned}$$

b) Da bi se izvještaji konsolidirali na kraju 2001., potrebno je u računovodstvu matice raspolagati s bruto bilancama matice i njezinih podružnica. Na temelju njih rade se radne bilješke za konsolidaciju financijskih izvještaja.

Eliminacijska knjiženja:

Prihodi od sudjelujućih interesa		Poptraž. od pov. pod (dividende)	
1) 24.000			8.000
	Dionice Sunce dd		Udjeli u povez. poduzećima
2) 80.000			16.000
			165.000
	Premija Sunce dd		Zadržana dobit Sunce dd
2) 40.000		2) 32.000	
	Zemljište		
2) 13.000			

Knjiženje (1.) je eliminacija ostvarenog prihoda između Pluton dd-a i Sunce dd-a. Za iznos prihoda (24.000) eliminiraju se potraživanja za dividende (8.000) i razlika prihoda i dividendi (16.000). Knjiženje (2.) je eliminacija udjela (165.000) i pripadajućeg interesa (80%) u kapitalu Sunce dd-a (80.000+40.000+32.000) i razlike alocirane na zemljište.

Radne bilješke za sastavljanje konsolidiranih financijskih izvještaja Pdd-a i Sdd-a 31.12.2001.

Pozicija	Pluton dd	Sunce dd	D	Eliminacije	P	M	Konsolid.
A. Izvještaj o dobiti							
Prihodi	300.000	160.000					460.000
Prih. sudj. inter.	24.000		1)	24.000			0
Ukupno prihodi	324.000	160.000					460.000
Troš. prodane robe	175.000	84.000					259.000
Ostali rashodi	70.000	46.000					116.000
Ukupno rashodi	245.000	130.000					375.000
Neto dobit	79.000	30.000					85.000
Manjinski interes						6.000	(6.000)
Neto dobit (prijen. u zadrž. dobit)	79.000	30.000	24.000		0	6.000	79.000
B. Izvj. o zadrž. dobiti i rezerv.							
Zadržana dobit 01.01. Pluton	210.000						210.000
Zadržana dobit 01.01. Sunce		40.000	2)	32.000		8.000	
Prenesena dobit	79.000	30.000	24.000			6.000	79.000
Dividende Pluton	(20.000)						(20.000)
Dividende Sunce		(10.000)			1) 8.000	(2.000)	(2.000)
Zadržana dobit	269.000	60.000	56.000		8.000	12.000	269.000
C Bilanca							
žiro račun	79.000	18.000					97.000
Potraživanja	64.000	28.000					92.000
Zalihe 31.12.	67.000	43.000					110.000
Udjeli u povezanim poduzećima	181.000				1) 16.000 2) 165.000		
Oprema	180.000	165.000					345.000
Zemljište	35.000	17.000	2)	13.000			65.000
Ukupno	606.000	271.000					709.000
Dobavljači.	35.000	24.000					59.000
Obveze za kredite	62.000	37.000					99.000
Dionice Pluton	200.000						200.000
Dionice Sunce		100.000	2)	80.000		20.000	
Premija Pluton	40.000						40.000
Premija Sunce		50.000	2)	40.000		10.000	
Zadržana dobit	269.000	60.000	56.000		8.000	12.000	269.000
Manjinski interes						42.000	42.000

Ukupno	606.000	271.000	189.000	189.000	709.000
--------	---------	---------	---------	---------	---------

Kod eliminacijskih knjiženja potrebno je voditi računa o metodi koja se koristi za praćenje ulaganja u dionice. U prethodnom primjeru Pluton dd imao je 80% udjela u Sunce dd zbog čega je u računovodstvu primijenjena metoda udjela.

Troškovi prodane robe dobiveni su sljedećom metodologijom:

Početne zalihe	
+ Nabavna vrijednost robe (ili troškovi proizvodnje got. proizv. razdoblja)	
- Konačne zalihe	
= Troškovi prodane robe (tr.prodanih proizvoda) ili rashodi	

Manjinski interes 6.000 = 30.000 × 20%

Konsolidirana neto dobit iz predhodnog primjera može se izračunati i na slijedeći način:

Neto dobit Pluton dd-a	79.000
minus Prihod od sudjel.interesa	(24.000)
	<u>55.000</u>
plus Neto dobit Sunce dd-a	30.000
	<u>85.000</u>
minus Manjinski interes	(6.000)
Konsolidirana neto dobit	<u>79000</u>

Alternativno računanje konsolidirane neto dobiti:

Neto dobit Pluton dd-a bez udjela u Sunce dd-u (300.000 - 245.000)	=55.000
plus Prihod od sudjel. interesa	<u>24.000</u>
Konsolidirana neto dobit	<u>79.000</u>

9. KONSOLIDIRANI IZVJEŠTAJ O NOVČANOM TOKU

Prilikom sastavljanja temeljnih financijskih izvještaja poduzeća trebaju sastaviti i izvještaj o novčanom toku. Taj izvještaj sastavlja se sukladno MRS 7. Kada se radi o skupini koja se konsolidira, onda matica kao i sve podružnice sastavlja izvještaj o novčanom toku kao sastavnom dijelu svojih temeljnih financijskih izvještaja. Međutim, matica sastavlja i prezentira konsolidirane financijske izvještaje među kojima je i konsolidirani izvještaj o novčanom toku.

Osnovna obilježja izvještaja o novčanom toku su slijedeća:

- Izvještaj se temelji na novcu i novčanim ekvivalentima.

- b) Izvještaj o novčanom toku sastoji se od novčanih primitaka i izdataka iz tri vrste aktivnosti, a to su: poslovne, investicijske i financijske aktivnosti.

Dvije su metode pripreme izvještaja i to: direktna i indirektna metoda. Osnovna razlika između ovih metoda očituje se u sadržaju poslovnih aktivnosti. Kod indirektna metode novčani tok od poslovnih aktivnosti temelji se na neto dobiti korigiranoj amortizacijom, povećanjima i smanjenjima potraživanja i zaliha.

Kada se izrađuje konsolidirani izvještaj o novčanom toku, potrebno je izvršiti određena prilagođavanja kod amortizacije. Također, manjinski interes (udjel) treba vratiti odnosno dodati konsolidiranoj neto dobiti. Kada se računaju novčani izdaci od financijskih aktivnosti, tada dividende, koje podružnica plaća manjinskim dioničarima, treba pridodati dividendama koje podružnica plaća matici. Trošak stjecanja dodatnih dionica podružnice može se, ali i ne mora, uključiti u novčane izdatke od investicijskih aktivnosti. Ako se dionice kupe na otvorenom financijskom tržištu, onda se trošak stjecanja uključuje u izdatke od investicijskih aktivnosti. Međutim, kada se dionice podružnice kupe direktno od njezinih dioničara, to predstavlja međukompanijski transfer novca, koji ne utječe na ukupan novčani saldo skupine koja se konsolidira.

Konsolidirani izvještaj o novčanom toku priprema se na temelju konsolidiranog izvještaja o dobiti i konsolidirane bilance. Postupak konsolidacije može se pokazati sljedećim primjerom:

Primjer 1: konsolidirani izvještaj o novčanom toku

Društvo Potok dd drži 90% dionica društva Slap dd. Matično poduzeće (Potok dd) pripremila je konsolidirane financijske izvještaje: konsolidirani izvještaj o dobiti i konsolidiranu bilancu.

Konsolidirani izvještaj o dobiti Potok dd i Slap dd 2001.

Pozicija	Iznos
Prihodi	540.000
Troškovi prodanih proizvoda (poslovni rashodi)	(294.000)
Bruto dobit	246.000
Ostali rashodi	(136.000)
Operativna dobit	110.000
Prihodi od sudjelujućih interesa	6.000
Dobit (spojena)	116.000

Manjinski udjel u spojenoj dobiti	(4.000)
Konsolidirana neto dobit	112.000

Konsolidirana bilanca za 31.12.2001. Potok dd

IMOVINA	2000.	2001.
Goodwill	20.000	18.000
Oprema (neto)	245.000	406.000
Udjeli u povezanim poduzećima	152.000	158.000
Zalihe	110.000	101.000
Potraživanja od kupaca	92.000	120.000
žiro račun	60.000	97.000
Ukupno imovina	679.000	900.000

OBVEZE I GLAVNICA		
Dionice po nominalnoj vrijednosti	200.000	220.000
Premija	40.000	140.000
Zadržana dobit	260.000	336.000
Manjinski interes	20.000	22.000
Druge kratkoročne obveze	99.000	89.000
Dobavljači za robu	60.000	93.000
Ukupno obveze i glavnica	679.000	900.000

Ostale informacije potrebne za pripremu konsolidiranog izvještaja o novčanom toku:

1. Amortizacija od 24.000 kn i amortizacija goodwilla 2.000 kn uključeni su u ostalim rashodima.
2. Oprema nabavljena je tijekom 2001. za novac u iznosu 185.000 kn.
3. Udjeli u povezanim poduzećima uključuju 30% dionica kupljenih od Zore dd-a, a prihod od sudjelujućeg interesa je 6.000 kn. Dividende nisu primljene tijekom godine.
4. Manjinski interes u spojenoj dobiti je 4.000 kn. Kako je 2.000 kn distribuirano manjinskim dioničarima kroz dividende tijekom razdoblja, manjinski udjel porastao je samo za 2.000 kn.
5. Potok dd je emitirao 10.000 dionica na otvorenom tržištu po cijeni od 12 kn po dionici (nominalna vrijednost je 2 kn po dionici).
6. Ukupno isplaćene dividende su 38.000 kn od čega je dioničarima Potok dd isplaćeno 36.000 kn (čime se konsolidirana zadržana dobit smanjuje), a 2.000 kn manjinskim dioničarima Sunce dd.

Konsolidirani izvještaj o novčanom toku može se pripremiti pomoću izravne (direktne) i neizravne (indirektne) metode.

9.1. Izravna metoda

Izvještaj o novčanom toku sastavljen izravnom metodom prikazan je u slijedećoj tablici. U okviru poslovnih operacija novčani primici i novčani izdaci dobiveni su na slijedeći način:

Novčani primici od naplate potraživanja:	
Početni saldo potraživanja	92.000
plus: Prihodi od prodaje	540.000
minus : Konačni saldo potraživanja	<u>(120.000)</u>
Novčani primici od naplate potraživanja	512.000
Novčani izdaci za plaćanje obveza dobavljačima robe:	
Troškovi prodane robe	294.000
minus :Početne zalihe robe	(110.000)
plus: Konačne zalihe	<u>101.000</u>
Obračunate obveze za kupljenu robu	285.000
plus: Početni saldo dobavljača	60.000
minus :Konačni saldo dobavljača	<u>(93.000)</u>
Novčani izdaci za plaćanje obveza dobavljača	252.000

Konsolidirani izvještaj o novčanom toku 31.12.2001 (razdoblje 01.01. - 31.12.2001.)

Pozicija	Iznos
A) Novčani tok od poslovnih aktivnosti:	
Novčani primici od naplate potraživanja	512.000
Novčani izdaci za plaćanje obveza dobavljačima robe	(252.000)
Ostali novčani izdaci iz poslovnih aktivnosti (usluge)*	<u>(120.000)</u>
Novčani tok od poslovnih aktivnosti	140.000
B) Novčani tok od investicijskih aktivnosti:	
Novčani izdaci za nabavku opreme	<u>(185.000)</u>
Novčani tok od investicijskih aktivnosti	(185.000)

C) Novčani tok od financijskih aktivnosti:	
Novčani primici od emisije dionica	120.000
Novčani izdaci od isplate dividendi	(38.000)
Novčani tok od financijskih aktivnosti	82.000
Čisti novčani tok (A + B + C)	37.000

*Ostali novčani izdaci iz poslovnih aktivnosti (usluge):

Ostali rashodi	136.000
minus :Amortizacija	(26.000)
plus: Početni saldo drugih kratkoročnih obveza	99.000
minus :Konačni saldo drugih kratkoročnih obveza	(89.000)
Novčani izdaci iz poslovnih aktivnosti (usluge)	120.000

9.2. Neizravna metoda

Izveštaj o novčanom toku može se sastaviti i na temelju neizravne metode. U toj metodi polazi se od ostvarene neto dobiti tijekom obračunskog razdoblja, koja se mora prilagoditi kako bi se dobio realizirani novčani tok od poslovnih aktivnosti. Takav je izvještaj prikazan u slijedećoj tablici.

Konsolidirani izvještaj o novčanom toku 31.12.2001. (razdoblje 01.01. - 31.12.2001.)

Pozicija	Iznos
A) Novčani tok od poslovnih aktivnosti:	
Konsolidirana neto dobit	112.000
Prilagođavanja neto dobiti na novčani tok:	
Amortizacija (24.000 + 2.000)	26.000
Manjinski interes u spojenoj dobiti	4.000
Povećanje potraživanja	(28.000)
Smanjenje zaliha	9.000
Povećanje obveza dobavljačima robe	33.000
Smanjenje ostalih kratkoročnih obveza	(10.000)

Prihod od sudjelujućih interesa u Zdd-u	(6.000)
Novčani tok od poslovnih aktivnosti	140.000
B) Novčani tok od investicijskih aktivnosti:	
Novčani izdaci za nabavku opreme	(185.000)
Novčani tok od investicijskih aktivnosti	(185.000)
C) Novčani tok od financijskih aktivnosti:	
Novčani primici od emisije dionica	120.000
Novčani izdaci za dividende	(38.000)
Novčani tok od financijskih aktivnosti	82.000
Čisti novčani tok (A + B + C)	37.000

10. ELIMINACIJA NEREALIZIRANIH (NEOSTVARENIH) DOBITAKA (GUBITAKA) OD INTERNE REALIZACIJA

Unutar skupine koja se konsolidira, odnosno između matice i njezinih podružnica, odvija se interna poslovna aktivnost. To može biti međusobno kreditiranje, prodaja zaliha ili dugotrajne imovine, pružanje raznih usluga i druge aktivnosti. U tim aktivnostima nastaju dobiti ili gubici.

Sa stajališta skupine koja se konsolidira dobiti ili gubici od internih aktivnosti ne objavljuju se sve dok se ne realiziraju prema trećim subjektima koji nisu članovi skupine. Dobitak ili gubitak nastao internom realizacijom, koji nije realiziran trećim osobama izvan skupine, naziva se nerealizirana međukompanijska dobit (gubitak) ili samo interna realizacija. Ona je predmet eliminacije u pripremi konsolidiranih financijskih izvještaja.

10.1. Eliminacija nerealiziranih dobitaka od interne realizacije zaliha

U internoj realizaciji zaliha javljaju se dvije kategorije koje su predmet eliminacije konsolidiranog izvještaja o dobiti. To su: interni prihod od prodaje i interni troškovi prodanih proizvoda (robe). Oni su dio konsolidiranog izvještaja samo nakon prodaje trećim osobama izvan konsolidacijske skupine pa je prije izrade radnih bilješki za konsolidaciju potrebno provesti eliminacijska knjiženja. Ovu eliminaciju ilustriraju sljedeći primjeri.

Primjer 1: eliminacija interne realizacije

Društvo Platno dd (matica) prodaje društvu Svila dd (podružnica) gotove proizvode. Platno dd drži 100% dionice društva Svila dd. Prodajna cijena gotovih proizvoda društva Platno dd je za 25% veća od troškova prodanih proizvoda. Troškovi

prodanih proizvoda društva Platno dd za 2001. iznose 200.000 kn. Proizvodi su prodani društvu Svila dd za 250.000 kn. U istoj godini društvo Svila dd prodalo je sve gotove proizvode za 270.000 kn društvu Tekstil dd koje je izvan grupe koja se konsolidira.

a) Eliminacijska knjiženja u Platno dd-u:

<u>Prih.od prod.povezanim poduz.</u>		<u>Troškovi prodan.proiz.povez.pod.</u>	
1)	250.000	250.000	1)

Dio radnih bilješki za konsolidaciju 31.12.2001.

Rb	Pozicija	Platno dd	Svila dd	Eliminacije		Konsolid.
				D	P	
Izveštaj o dobiti						
1.	Prihodi	250.000	270.000	1) 250.000		270.000
2.	Troškovi prod. proizv.	<u>200.000</u>	<u>250.000</u>		1) 250.000	<u>200.000</u>
3.	Bruto dobit	50.000	20.000			70.000
Bilanca						
4.	Zalihe	0	0			0

Nakon eliminacije međukompanijske realizacije u konsolidiranom izvještaju o dobiti ostaju samo iznosi prihoda od prodaje trećoj osobi izvan skupine koja se konsolidira (Tekstil dd) kao i troškovi prodanih proizvoda trećoj osobi. U ovom primjeru nema nerealizirane dobiti, odnosno, sva dobit realizirana je u odnosu s trećim osobama.

Primjer 2: Eliminacija interne realizacije

Društvo Svila dd (iz primjera 1) prodalo je Tekstil dd (izvan skupine koja se konsolidira) polovinu gotovih proizvoda koje je kupilo od Platno dd.

a) Eliminacijska knjiženja kod Platno dd :

<u>Prih.od prod. povez. poduz.</u>		<u>Troš.prod. proiz. povez.poduzećima</u>	
1)	250.000	250.000	1)
<u>Troškovi prod. proizv. povez.pod.</u>		<u>Zalihe</u>	
2)	25.000	25.000	2)

Nerealizirana dobit sadržana u zalihama koje su ostale u podružnici Svila dd (nerealizirane zalihe) obračunata je na sljedeći način:

$$\begin{aligned} \text{nerealizirana dobit} &= \text{nerealizirane zaliha} - (\text{nerealizirana zal.} : 1,25^*) \\ &= 125.000 - (125.000 : 1,25) = 125.000 - 100.000 = 25.000 \end{aligned}$$

*1,25 = 250.000 : 200.000 (prodajna cijena Platna dd : trošak prodanih proizv.Platna dd)

Dio radnih bilješki za konsolidaciju 31.12.2001.

Rb.	Pozicija	Platno dd	Svila dd	Eliminacije		Konsolidirano
				D	P	
Izveštaj o dobiti						
1.	Prihodi	250.000	135.000	1) 250.000		135.000
2.	Troškovi prod. proizv.	200.000	125.000	2) 25.000	1) 250.000	100.000
3.	Bruto dobit	50.000	10.000			35.000
Bilanca						
4.	Zalihe	0	125.000		2) 25.000	100.000

Nerealizirana dobit nalazi se u zalihama. Taj iznos treba isključiti iz konsolidirane neto dobiti i konsolidirane bilance. Eliminacija (2.) se upravo provodi u svrhu odstranjivanja nerealizirane dobiti iz konačnih zaliha i smanjenja prekomjernih troškova prodaje. Eliminacije (1.) i (2.) mogu se spojiti u jednu eliminaciju, koja se može provesti na sljedeći način:

Prihodi od prod.povez.pod.	Troškovi prod. proiz. povez.pod.	
1) 250.000	225.000	1)
Zalihe		
25.000 1)		

Konsolidirani trošak jednak je troškovima prodanih proizvoda poduzeću Platno dd (200.000 x 50 % = 100.000) jer je Sdd prodao izvan skupine za konsolidaciju polovinu zaliha.

Primjer 3: eliminacija interne realizacije

U 2002. društvo Platno dd prodalo je gotove proizvode društvu Svila dd u iznosu od 500.000 kn. Troškovi prodanih proizvoda su 400.000 kn. Društvo Svila dd prodalo

je sve početne zalihe iz 2001. (125.000 kn) i polovinu zaliha kupljenih u 2002. društvu Tekstil dd za 405.000 kn.

a) Eliminacijska knjiženja:

Prih. od prod. povez. poduzećima	Troš. prod. proiz. povez. pod.
1) 500.000	500.000 1)
Troškovi prod. proizv. povez. poduz.	Zalihe
2) 50.000	50.000 2)
Zadržana dobit	Troš. prod. proizv. povez. poduz.
3) 25.000	25.000 3)

Dio radnih bilješki za konsolidaciju 31.12.2002.

Rb.	Pozicija	Pdd	Sdd	Eliminacije		Konsolidirano
				D	P	
Izveštaj o dobiti						
1.	Prihodi	500.000	405.000	1) 500.000		405.000
2.	Trošk. prod. proizv.	400.000	375.000*	2) 50.000	1) 500.000	300.000
					3) 25.000	
3.	Bruto dobit	100.000	30.000			105.000
Izveštaj o zadržanoj dobiti						
4.	Konsolid. zadrž. dobit matice XXX			3) 25.000		XXX
Bilanca						
5.	Zalihe	0	250.000		2) 50.000	200.000

* 375.000 = 250.000 + 125.000 (zalihe iz protekle godine)

$$\begin{aligned} \text{nerealizirana dobit} &= \text{nerealizirane zaliha} - (\text{nerealizirana zal.} : 1,25^*) \\ &= 250.000 - (250.000 : 1,25^*) = 50.000 \end{aligned}$$

$$1,25^* = 500.000 : 400.000$$

Knjiženja (1.) i (2.) slična su kao i u prethodnim primjerima. Eliminacijsko knjiženje (3) predstavlja priznavanje onoga dijela nerealizirane dobiti sadržane u početnim zalihama nakon prodaje početnih zaliha Svila dd-a trećim osobama (Tekstil dd) izvan skupine za konsolidaciju.

10.2. Potpuna i djelomična eliminacija nerealiziranih dobitaka (gubitaka)

Nerealizirani dobitci ili gubici predmet su eliminacije u procesu konsolidacije. Kod provođenja konsolidacije u računovodstvenoj teoriji i praksi nema alternativnih gledišta. Međutim, postoje alternative u metodama eliminacije i to:

- 1) potpuna eliminacija (100%) ili
- 2) djelomična eliminacija.

Potpunom se eliminacijom ukupan iznos nerealiziranih dobitaka ili gubitaka eliminira iz konsolidiranog izvještaja o dobiti i bilance. Djelomičnom se eliminacijom eliminiraju nerealizirani dobitci (gubici) proporcionalno visini udjela matice u podružnici. Računovodstvena je praksa danas prihvatila potpunu eliminaciju. U Međunarodnim računovodstvenim standardima (MRS 27) se ne naglašava alternativa između potpune i djelomične eliminacije nerealiziranih dobitaka (gubitaka). Tu se eksplicite naglašava jedino potpuna eliminacija ("Unutargrupna salda i unutargrupne transakcije i rezultirajući neostvareni profit trebaju se eliminirati u cijelosti").¹⁴ To su pitanje riješili FASB-ovi standardi gdje se ističe da iznos međukompanijskih dobitaka ili gubitaka koji se eliminira nije pod utjecajem postojanja manjinskog interesa. Eliminacije se u praksi provode upravo na temelju prethodnog standarda (MRS 27), odnosno, nerealizirani dobitci ili gubici eliminiraju se 100% bez obzira na vlasnički udjel matice.

10.3. Utvrđivanje manjinskog interesa u konsolidiranoj dobiti

Kada je riječ o međukompanijskoj prodaji, obično se tada govori o sljedećim odnosima između matice i podružnica:

- a) prodaja matice podružnicama naziva se nizvodna prodaja,
- b) prodaja podružnica matici naziva se uzvodna prodaja, i
- c) prodaja podružnica podružnicama naziva se vodoravna (horizontalna) prodaja.

U slučajevima kada matica ima manje od 100% vlasničkog udjela u podružnicama također se vrši potpuna eliminacija nerealizirane međukompanijske dobiti ili gubitka. Iznos eliminirane dobiti ili gubitka treba biti proporcionalno raspoređen između većinskog interesa (konsolidirana neto dobit) i manjinskog interesa (manjinski interes u spojenoj dobiti). Metoda potpune eliminacije nerealiziranih dobitaka ili gubitaka, u uvjetima kada postoji manjinski interes, provodi se tako što

¹⁴ MRS 27, toč. 17.

se manjinski interes u spojenoj dobiti oduzima od spojene dobiti u cilju utvrđivanja konsolidirane neto dobiti.

Računanje manjinskog interesa u spojenoj dobiti u slučaju (uzvodne) prodaje podružnice matici kada matica nema 100% udjela u podružnici:

	Neto dobit podružnice	xxxxx
minus	Nerealizirana međukompanijska dobit evidentirana kod podružnice u tekućem razdoblju	(xxx)
plus	Nerealizirana dobit u početnim zalihama	xxx
=	Dobit podružnice uključena u spojenu dobit	xxxxx
puta	Postotak manjinskog interesa	%
=	Manjinski interes u spojenoj dobiti	xxx

Ovo računanje manjinskog interesa vrši se samo onda kada su u pitanju uzvodna i horizontalna prodaja. Kada matica prodaje podružnicama (nizvodna prodaja), tada manjinski interes podružnice u spojenoj dobiti ne utječe na eliminaciju nerealiziranih međukompanijskih dobitaka ili gubitaka. To znači, drugim riječima, da se manjinski interes podružnice u spojenoj dobiti u tom slučaju ne računa.

10.4. Eliminacija nerealiziranih dobitaka (gubitaka) od međukompanijske prodaje nekretnina i opreme

Pored zaliha, unutar skupine koja se konsolidira, mogu se prodavati nekretnine (zemljište i zgrade), kao i oprema. U računovodstvenom razdoblju u kojem je izvršena prodaja (nekretnina ili opreme) treba eliminirati dobit ili gubitak iz konsolidiranih financijskih izvještaja. Promatrano s točke gledišta skupine koja se konsolidira, međukompanijski profit ili gubitak će se realizirati kao posljedica uporabe nekretnina i opreme u stvaranju prihoda. Uporaba nekretnina (prije svega zgrada i opreme) mjeri se obračunatom amortizacijom.

Primjer 1: eliminacija interne realizacije od prodaje nekretnina

Društvo Projekt dd prodalo je 01.01.2001. strojeve podružnici Stolar dd (Projekt dd drži 90% dionica Stolar dd) za 900.000 kn. Trošak nabave ovih strojeva je 1.350.000, a ispravak vrijednosti je 600.000 kn. Na datum prodaje procijenjen je preostali koristan vijek upotrebe strojeva od 3 godine. Nema rezidualne vrijednosti (likvidacijske vrijednosti) i koristi se linearna metoda amortizacije.

a) Prodaja opreme na kontima glavne knjige Projekt dd:

	120 Kupci u zemlji		780 Prih. od prodaje opreme	
1)	900.000		900.000	3)
				900.000
				1)

021 Oprema	029 Ispravak vrijednosti
S — 1.350.000 1.350.000 — 2)	2) — 600.000 600.000 — S
100 žiro račun	730 Neotpisana vrijednost
3) 900.000	2) 750.000

Kupnja opreme u glavnoj knjizi Stolar dd:

025 Oprema u pripremi	220 Dobavljači u zemlji
1) 900.000	2) 900.000 900.000 1)
	100 žiro račun
	900.000 2)

b) Eliminacijska knjiženja:

Dobit* od prodaje opreme	Oprema
1) 150.000	150.000 1)
Ispravak vrijednosti	Trošak amortizacije
2) 50.000	50.000 2)
Oprema	Ispravak vrijednosti
3) 600.000	600.000 3)

* (900.000 - 750.000 = 150.000)

U eliminacijskim knjiženju (1.) iznos dobiti od prodaje opreme (150.000) je predmet eliminacije. Za isti iznos treba umanjiti vrijednost opreme u konsolidiranoj bilanci. U knjiženju (2.) iznos od 50.000 predstavlja smanjenje godišnjeg troška amortizacije od 300.000 (900.000 : 3 godine). Naime, s točke gledišta skupine koja se konsolidira, trošak amortizacije iznosi 250.000 (750.000 : 3 godine) Stoga, iznos od 50.000 predstavlja razliku (300.000 – 250.000). Knjiženje (3.) 600.000 (900.000 - 300.000) je sadašnja vrijednost opreme nakon obračuna amortizacije za prvu godinu.

Dio radnih bilješki za konsolidaciju 31.12.2001.

Rb.	Pozicija	Projekt	Stolar	Eliminacije		Konsolidirano
				D	P	
Izveštaj o dobiti						
1.	Dobit od prod. opreme	150.000		1) 150.000		0

2. Amortizacija		<u>300.000</u>		2) 50.000	<u>250.000</u>
Bilanca					
3. Oprema		900.000	3)600.000	1) 150.000	1.350.000
4. Ispravak vrijednosti		(300.000)	2) 50.000	3)600.000	(850.000)